

РЕКУЛЬТИВАЦІЯ ТА ТЕРАТРАНСФОРМАЦІЯ

Артеменко І.О. здобувач кафедри екології та географії Житомирський державний університет
імені Івана Франка м. Житомир, Україна
Хом'як І.В. науковий керівник

Формування природних вербових лісів в процесі рекультивації прибережної зони

Сучасна відновлювальна екологія зіштовхнулася з проблемою комплексного підходу до проведення рекультивації в складних не однорідних умовах. Тоді коли на рівних ділянках з однорідним ґрунтом планування заходів з рекультивації не становить проблеми, то в прирічковій зоні проектувальники та виконавці зіштовхуються із рядом перешкод. Це пов'язано із тим, що річка та її долина є складним комплексом ієрархічних систем здатних впливати одне на одне. Виходом із ситуації є насадження вербових лісів. Ці екосистеми здатні утворювати велике число типологічних, топологічних та просторових екотонів із іншими прирічковими екосистемами. Вони здатні поєднуватися із заплавами луками, верболозами, прибережно-водною рослинністю та нітрифікованими узліссями. Це робить вербові ліси універсальним об'єктом під час рекультивації в безпосередній близькості до водойм.

Екосистеми прируслових вербових лісів мають автотрофний блок у вигляді рослинних угруповань класу *Salicetea purpurea* Moor 1958. Наприклад, *Salicetea purpurea* Moor 1958, *Salicetalia purpureae* Moor 1958, *Salicion albae* de Soó 1951, *Salici-Populetum* Meijer Drees 1936.

Представниками рослинності вербових прируслових лісів є: *Salix fragilis* L. (Верба ламка), *Salix cinerea* L. (Верба попеляста), *Salix pentandra* L. (Верба п'ятитичинкова), *Betula pendula* Roth. (Береза повисла), *Salix caprea* L. (Верба козяча), *Juglans regia* L. (Горіх волоський), *Swida sanguinea* (L.) Opiz (Дерен-свидина), *Rubus idaeus* L. (Малина звичайна), *Rubus caesius* L. (Ожина звичайна), *Ulmus glabra* (В'яз шорсткий), *Quercus robur* (Дуб звичайний), *Phragmites australis* (Cav.) Trin. ex Steud. (Очерет звичайний), *Carex acuta* L. (Осока гостра), *Equisetum arvense* L. (Хвощ польовий), *Geranium pratense* L. (Журавець лучний), *Dactylis glomerata* L. (Грястиця збірна), *Cirsium arvense* (L.) Scop. (Осот польовий), *Glechoma hederacea* L. (Розхідник звичайний), *Agrostis tenuis* Sibth. (Мітлиця звичайна), *Taraxacum officinale* Webb. ex Wigg. (Кульбаба лікарська), *Carex hirta* L. (Осока шорстковолосиста), *Plantago lanceolata* L. (Подорожник ланцетолистий), *Vicia cracca* L. (Горошок мишачий), *Achillea millefolium* Klok. Et Krytzka (Деревій звичайний), *Lysimachia vulgaris* L. (Вербозілля звичайне), *Solidago canadensis* L. (Золотушник канадський), *Juncus effusus* L. (Ситник розлогий).

Прибережні вербові ліси є оселищем для таких тварин як: представники родів «Gerris» і «Gyrinus», родини «Dytiscidae», а також численні личинки представників родини «Libellulidae». Серед них найчастіше зустрічаються «Trithemis kirbyi Selys», «Pantala flavescens Fabricius», «Enallagma cyathigerum Charpentier», Родина «Dytiscidae» представлена Плавунцем облямованим «Dytiscus marginalis». Часто трапляються представники роду «Geotrupes», зустрічаються шершень звичайний «Vespa crabro L.», європейська оса «Vespula germanica» та різні види мурах, серед яких трапляються колонії мурахи лісової рудої «Formica rufa» та колонії мурахи чорної садової «Lasius niger L.», є велика кількість представників родів «Culex» та «Chironomus». спостерігаються представники «Aglais», «Inachis», «Gonepteryx», «Musca», «Satanas», «Pieris». Також трапляються цитринець «Gonepteryx rhamni (Linnaeus, 1758)» та синявець ікар «Polyommatus icarus (Rottemburg, 1775)». Поширені численні представники класу «Arachnida», найчастіше представники роду «Araneus», спостерігаються сліди представників «Limacidae». Зустрічається в'юн звичайний «Misgurnus fossilis L.», плітка звичайна «Rutilus rutilus L.», карась звичайний «Carassius carassius L.» окунь «Perca fluviatilis L.», короп «Cyprinus carpio L.», щука «Esox lucius L.», також є зелені жаби «Pelophylax», жаби гостроморда «Rana arvalis Nilsson», жаби трав'яні «Rana temporaria Linnaeus, 1758», кумка червоночерева «Bombina bombina». Також можна зустріти

ящірку прудку «*Lacerta agilis* L.», вужа звичайного «*Natrix natrix* L.», та гадюку звичайну «*Vipera berus* L.», болотяну черепаху «*Emys orbicularis*».

Тут можна зустріти зайця звичайного «*Lepus europaeus* Pallas» та сарну європейську «*Capreolus capreolus* L.», лиса «*Vulpes vulpes* L. », житник пасистий «*Apodemus agrarius* (Pallas, 1771)» та пацюка сірого «*Rattus norvegicus* (Berkenhout, 1769)», «Chiroptera», бобра європейського «*Castor fiber*».

Серед пташок поширені: дрізд співочий «*Turdus philomelos* L.», соловейко звичайний «*Luscinia luscinia* L.» дятел звичайний «*Dendrocopos major* L.», і чорний «*Dryocopus martius*», синиця блакитна «*Parus caeruleus* L.», крук «*Corvus corax* L.», зяблик «*Fringillidae coelebs* L.», канюк звичайний «*Buteo buteo* L.»,

лунь очеретяний «*Circus aeruginosus* L.» та пари чорних лелек «*Ciconia nigra* L.», Лелека білий «*Ciconia ciconia* L.», чапля велика біла «*Ardea alba* L.», крижень звичайний «*Anas platyrhynchos* L.»

Однією з основних функцій прибережно вербових лісів є надання екосистемних послуг. Для підвищення їхньої якості бажано перетворити ці лісові масиви на об'єкти природно-заповідного фонду. З огляду на те що йдеться про створення заповідної території місцевого значення, проаналізувавши покрив рослинності та поширених на цій території тварин, то можна зробити такий висновок: опираючись на збережені вербові лісові угруповання у межах території запропонованої під створення пам'ятки природи місцевого значення; знахідки раритетних видів тварин кумка червоночерева «*Bombina bombina*» (Додаток II «Конвенції з охорони дикої флори і фауни та природного середовища існування в Європі» та до «Червоної книги хребетних МСОП, Болотна черепаха європейська «*Emys orbicularis*» (Бернська конвенція та список МСОП), дятел чорний «*Dryocopus martius*» (Бернська конвенція та Директива ЄС про захист диких птахів), канюк звичайний «*Buteo buteo* L.» (Бернська та Боннська конвенція, Конвенція CITES), лелека чорний «*Ciconia nigra* L.» (Охороняється Конвенцією з міжнародної торгівлі вимираючими видами дикої фауни і флори (CITES) (Додаток II), Боннською (Додаток II) та Бернською (Додаток II) ЧКУ), великого числа оселищ, що знаходяться під охороною 4 резолюції Бернської конвенції Заболочені вільхові ліси на некісломому торфі (G1.41 *Alnus* swamp woods not on acid peat). Вважаємо за потрібне створення на запропонованій території об'єкту природно-заповідного фонду. Територія повинна функціонувати як пам'ятка природи місцевого значення цілорічно